

บทที่ 1

บทนำ

1. ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

กุ้งกุลาดำนับเป็นสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศชนิดหนึ่ง กรมประมง (2539:23) ได้ระบุไว้ว่าในปี พ.ศ. 2539 ทั่วประเทศมีพื้นที่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำสูงสุด ประมาณ 420,000 ไร่ ซึ่งมีพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้จำนวนประมาณ 232,962 ไร่หรือร้อยละ 55.5 อยู่ในภาคตะวันออกจำนวนประมาณ 155,545 ไร่ หรือร้อยละ 37.0 และอยู่ในภาคกลางจำนวนประมาณ 31,493 ไร่ หรือ ร้อยละ 7.5 มีปริมาณการส่งออกกุ้ง 161,486 เมตริกตัน มูลค่า 43,404 ล้านบาท ในอดีตเกษตรกรมีการเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติใช้วิธี ดันน้ำเพื่อเอาลูกกุ้งที่มีอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น คลอง ทะเล เข้ามาเลี้ยงในบ่อไม่มีการให้อาหาร และยาปฏิชีวนะ ต่อมากรมประมงประสบความสำเร็จในการเพาะพันธุ์กุ้งกุลาดำแบบการค้าคือ การปรับปรุงจากการเลี้ยงแบบกึ่งพัฒนา ซึ่งเป็นการเลี้ยงกุ้งที่ให้ผลผลิตสูงคือ ประมาณ 1 ตัน/ไร่/รุ่น โดยการปล่อยลูกกุ้งลงเลี้ยงอย่างหนาแน่น ให้อาหารในปริมาณมากใช้สารเคมีเพื่อปรับสภาพน้ำและยาปฏิชีวนะเพื่อรักษาโรค (ฝ่ายส่งเสริมวิชาการ บริษัทแหลมทองอะควอเทค 2539:7)

การเลี้ยงกุ้งกุลาดำในภาคใต้เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช รองลงมาคือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้งทั้งหมดจำนวน 54,312 ไร่ มีผลผลิตประมาณ 67,248 ตัน/ปี โดยเฉพาะที่อำเภอปากพนัง (คุณภาพประกอบ 3 ภาคผนวก ข) ในมีพื้นที่การเลี้ยงกุ้งมากที่สุดรองลงมาคือ อำเภอเมือง อำเภอปากพนังมีพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้งใน 14 ตำบล เป็นพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้งทั้งหมด 16,204 ไร่ ผลผลิตทั้งหมด 38,889 ตัน/ปี ตำบลที่เลี้ยงมากที่สุดคือ ตำบลขนานนาก มีพื้นที่การเลี้ยงกุ้งจำนวน 2,198 ไร่ ผลผลิตประมาณ 2,637 ตัน/ปี รองลงมาคือ ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก มีพื้นที่ในการเลี้ยงกุ้งจำนวน 1,903 ไร่ ผลผลิตประมาณ 2,283 ตัน/ปี (สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2539 : 2) ที่ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตกซึ่งอยู่ใกล้แม่น้ำปากพนังก็มีการเลี้ยงกุ้งเช่นกัน มีพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้งจำนวน 1,639 ไร่ จำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงกุ้ง 181 ราย อาชีพเดิมของเกษตรกรทำนา ปัจจุบันพื้นที่นาได้ถูก

เปลี่ยนแปลงมาเลี้ยงกุ้งกุลาดำมากขึ้น เพราะการเลี้ยงกุ้งได้รับผลตอบแทนมากกว่าการทำนา แต่การเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรเหล่านี้ขาดการจัดการน้ำเสียที่เกิดจากการเลี้ยงกุ้ง ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรดินและน้ำ โดยเฉพาะแหล่งน้ำธรรมชาติ การเจริญเติบโตของกุ้งลดลงและตาย ทำให้การเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรขาดทุน บางรายจำเป็นต้องเลิกเลี้ยงกุ้งเช่นในปี พ.ศ. 2540 จำนวนเกษตรกรที่เลิกเลี้ยงกุ้งถึง 86 ราย ตำบลแหลมตะลุมพุกมีพื้นที่การเลี้ยงกุ้งจำนวน 268 ไร่ จำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงกุ้ง 33 ราย มีลักษณะพื้นที่แตกต่างกับตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก เพราะพื้นที่เดิมเป็นป่าชายเลนได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเลี้ยงกุ้ง ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกป่าชายเลน และในปัจจุบันมีผู้เลิกเลี้ยงจำนวน 6 ราย

กล่าวโดยสรุปการเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรที่ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก และตำบลแหลมตะลุมพุก มีความสำคัญมากเพราะกลายเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้กับครอบครัวเกษตรกร แต่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกรเหล่านี้ยังประสบปัญหา สรุปได้ดังนี้ (1) คุณภาพแหล่งน้ำในธรรมชาติด้อยลง เพราะเกษตรกรปล่อยน้ำทิ้งจากบ่อกุ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้น้ำเน่าเสียเป็นผลให้ไม่มีน้ำดีมาใช้ในการเลี้ยงกุ้งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม (2) อาหารสำเร็จรูปมีราคาแพง บางครั้งเสื่อมสภาพ ราขึ้น อาหารสดจำพวกเนื้อหอย และปลา การใช้อาหารสดมากเกินไป อาจทำให้พืชน้ำเน่าเสียและเกิดโรค (3) เกษตรกรขาดความรู้ทางด้านวิชาการ และการจัดการ เกษตรกรส่วนใหญ่ดำเนินงานในลักษณะเอาอย่างกัน เกษตรกรควรติดตามพัฒนาการด้านเทคนิควิชาการ เพื่อนำมาปรับมาปรับปรุงวิธีการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่ของตนโดยเฉพาะวิชาด้านการจัดฟาร์ม และ (4) ปัญหาในเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของราคาวัตถุดิบเช่นปลาป่น กากถั่วเหลือง มีราคาแพง (สำนักงานประมงอำเภอปากพนัง, 2540 : 25-28)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและทำความเข้าใจถึงสภาพปัญหา และเหตุผลที่แท้จริง เกี่ยวกับการที่เกษตรกรบางรายในบางพื้นที่สามารถดำเนินการเลี้ยงกุ้งได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เกษตรกรบางรายต้องยุติการเลี้ยงกุ้ง หลังจากที่ได้เลี้ยงได้ไม่นาน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่าปัญหาที่กล่าวมามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับด้าน สังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา และการจัดการ หรือไม่ หรือยังมีปัญหาอื่นที่ยังไม่ได้ทำการศึกษาที่มามีบทบาทสำคัญต่อการเลี้ยงและเลิกเลี้ยงกุ้งกุลาดำของเกษตรกร จึงได้เลือกหมู่ที่ 2 บ้านชดสระแก้ว หมู่ที่ 4 บ้านปากทะเล ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก หมู่ที่ 2 บ้านแหลม หมู่ที่ 3 บ้านหัวตุ้ม ตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ตัวอย่างเพื่อทำการวิจัย (ดูภาพประกอบ 4 และ 5 ในภาคผนวก ข)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อศึกษา

- 2.1 สภาพทั่วไปด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การจัดการที่มีความสัมพันธ์กับผู้เลี้ยงอย่างต่อเนื่องและที่เลิกเลี้ยงกึ่งกุลาดำในอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การจัดการที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงอย่างต่อเนื่องและที่เลิกเลี้ยงกึ่งกุลาดำของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา
- 2.3 ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาของเกษตรกรที่มีการเลี้ยงอย่างต่อเนื่องและที่เลิกเลี้ยงกึ่งกุลาดำในพื้นที่ศึกษา

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงอย่างต่อเนื่องและเลิกเลี้ยงกึ่งกุลาดำของเกษตรกรในอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3.2 เพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไป ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไขปัญหของเกษตรกรที่มีการเลี้ยงกึ่งอย่างต่อเนื่องและที่เลิกเลี้ยงกึ่งกุลาดำในพื้นที่
- 3.2 ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่สนใจ เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ปัญหาและการวิจัยต่อไป